

V E R G E R I J

P R I Z O R I Z P R V E G A D E L A

M I R A N J A R C

Veranda v vili pri Vergeriju. Zvezdna noč. Iz radioaparata na steni zvoki jazzbanda. Andrej Vergerij, tridesetletnik, stoji na balkonu, zroč v pokrajino. Vstopi služkinja, ki pobere z mize prazne skodelice, čaše in steklenice, košarico s pecivom in sadjem. Čez nekaj trenutkov vstopi iz sobe na levi Ines, Vergerijeva žena, ogrnjena z rožnato haljo. Stopi k cvetlični mizici in prestavi vazo. Stopi k mizici z odprtimi albumi, jih zapre in uredi. Pobere osut cvet na tleh in ga vrže v košaro za papir. Popravi prt na mizi, preobrne blazino v naslanjaču. Potem vzame iz škatlice cigareto in si jo prižge. Zapre radio in stopi k Andreju. Vergerij se zgane in se okrene k nji.

Vergerij: Odšli so. Vendar že. Ves čas sem čakal
nestrpno, kdaj utone voz za gozdom.
Vozniku sem naročil, naj se speši.
Tako ne bodo zamudili vlaka —

Ines: In kaj, če zamude? Pa k nam nazaj spet!
S profesorjem Kalanom bosta znova
prisedla k šahu. In njegova žena
in nje sestrična in ravnatelj Traven...
Vesela družba! — — Kaj si ves teman?

Vergerij: Če zamude? Nikar! Nazaj jih kličeš?
Saj res, kot da ti je že žal po njih.
kot da si jih nalašč zadrževala,
da bi odšli prepozno, da bi ostali
vso noč še tu, še jutri, še ves teden.
Kako si stregla jim, kako kramljala
razvneto, živo, kot sproščena ječe.
O, Ines, to samo iz gostoljubja?
Hinavsko to, lahkotno gostoljubje!
Prepusti tako laž gospem iz krožkov
in klubov, praznim modnim klepetuljam,
ki v svoje mrzle, dolgočasne sobe,
opremljene s potvorjenim pohištvom,
postavljajo potvorjene ljudi.

Ines: Andrej, kaj ti je vendar? Kaj je v tebi?
Ves mrk in moten...

Vergerij: Ines, se mar čudiš?
Res, čudiš se. Seveda. Kaj sem sanjal...
Česa zahtevam... O, ti davna Ines!

Ines: Andrej, Andrej... Kako zabaven si!
Ti pustež, ali te zares ni sram?
Moj Bog, molčiš? Kaj se je pač zgodilo?
Po teh dveh dneh izletov in kramljanja
v veseli družbi res odličnih gostov:
kje najdeš bolj prikupnega vseznalca
kot sta profesor in — njegova žena,
zgovorna, tenkočutna svetovljanka —
in nje sestrična Asta, nagajivka,
umetnica v vseh sportih, živo srebro...
in pa ravnatelj Traven, svetski romar,
jahač, plesač, v vseh tekmah zmagovalec...

Vergerij: In kaj še?

Ines: Po teh dveh dneh vedrine, smeha, sonca
tako sem oživela... spet kot včasih,
ko z bratom sva zahajala na plese,
z domačimi v obmorska letovišča,
v Italijo, v Pariz, brezdomka srečna.
Ah, pusti mi spomine! Česa hočem?
Ne, to je bilo. Toda le odseve
še kličem, saj so skromni in ponižni.
Samo odseve! Tiho sem prosila —
ti nisi čutil. Nisi niti slutil,
kajne, Andrej? Kako sem res vsa smešna.
Da, smešna zate, ki si ves mogočen
v kraljestvu ledenikov...

Vergerij: Nehaj, Ines!

Ines: Saj vem, Andrej! A ti? Si vedel zame?
Tri mesece sva skupaj. Si dosanjaj
idilo, kot si želel, v tej samoti?

Vergerij: Nikar ne drami teh lepot najtišjih
iz časov najinih daljinskih srečanj,
v tej uri, ko sem sebi čudno tuj,
ko da ta dom ni najin mladi dom,
ko da sem gost pri neki lepi tujki... —
In tudi ti si sebe zapustila!

Ines: O, tudi jaz sem sebe zapustila!
A zdaj se vračam k sebi kakor k bregu.
Že dolgo vábila sem naše goste,
zdaj pa, ko so prišli, vsi tako sveži...

- Vergerij:** Kako? Ti... Ti si jih vabila?
A meni si dejala, da so sami
želeli k nama v goste — Ines,
kako si rekla... kaj si se zarekla!
- Ines:** Pa bodi. Jaz sem jih vabila res.
In stih mislila sem, da i tebe
bo razvedrila družba. Obljubili
so, da še češče pridejo v obiske
in midva v mesto k njim. Tako kesneje
bi se sestajali v izbranem krožku,
prirejali zabavne bi večere,
povabljali odličnejše meščane,
umetnike, veljake in vodnike.
Tako sem davno že namerjala.
- Vergerij:** In vse te tedne najine samote
si čakala skrivaj, kedaj soglasje
preplaviš s hruščem tujega sveta?
Tako si zdaj se mi razkrila, Ines?
- Ines:** Razkrila? Ne! Le ti me nisi čutil.
Iz sebe si me gledal samoljubno...
- Vergerij:** Ker mislil sem, da samoljubje moje
je tudi tvoje...
- Ines:** O, in snoči, danes,
še pred odhodom gostov nisi skrival
nevolje in prezira. Skop v besedah
si jim govoril skoro «da» in «ne».
V mislih drugod. Kaj vse sem pretrpela
zaradi tega tvojega vedenja.
Igral si jim namišljeno bolezen.
O, kaj si neki mislijo o tebi?
- Vergerij:** Pa naj si mislijo, da sem nevljuden.
- Ines:** O, saj so te pregledali do dna!
O, sram me je! Tako se vede tisti,
ki je izšel iz množice. Ta mrkost
izraz je sužnjev in najemnikov,
zagrenjencev, ki ljubijo le mrak,
ki mržnja jim razplameni poglede,
ki smeh sovražijo kot dar izbrancev.
Še vedno nisi se otrešel spon.
Še vedno nisi tu se udomačil,
na mojem domu...

Vergerij: Pa čigav je dom?
 Ni najin? Moj in tvoj! Bodiva eno,
 bodiva zase svet, sva zaželela,
 ki vanj ne bo imel dostopa nihče
 od tvojih. Rešil sem te zase, zate!
 Kako mi vračaš mojo silno sanjo?
 O, tisti svet, ki meniš, da je sužnjev,
 zagrenjencev in mračnežev domovje,
 o, tisti svet je mene dal, poslal
 da te osvobodim iz tvoje ječe!
 Kaj nisem jaz bil, ki sem z eno kretnjo
 ustavil plaz prevaranih in gladnih
 robotov, navalečih na tovarno?
 Ustavil plaz sem, rešil tebi svojce,
 ne morda, da priznal bi pravo družbi
 meščanov, ne, a le, da bi preprečil
 nesmiselno nasilje besnih množic,
 in ker sem zate trepetal, o Ines!
 Ti si bilá edina svetla nada,
 da še ni mrtev človek pod navlako
 privzetih in posnetih običajev,
 razrednih dogem in oblik družabnih,
 ki so le oporišče nesvobodnih.
 Ti praviš, da sem iz rodu mrzečih
 in iz rodu, ki ne pozna smehljajev?
 Ne, tudi jaz sem daleč proč od tistih,
 ki čredijo se iz slabosti, tolpe,
 poslušne vetrnjaškemu brezdomcu.

Ines: Andrej, Andrej! Ko te tako poslušam,
 ti vbogi, kaj storim naj, da bo prav?
 Vročičen ves se razplamtevaš v sanje,
 ki bodo se nekoč razblinile.
 Kako sem te hotela prisvojiti!
 O, prvič, ko si mi prekrižal pot
 kot sel iz nekih daljnih, tajnih carstev,
 s pogledom, ki izseval je skrivnosti,
 tedaj sem vedela: s teboj, s teboj!
 Kako sem zbala se, da mi vzemo te,
 kako sem z domom se borila zate,
 kako si bil takrat ves le z menoj!

Vergerij: Ines, Ines! Zdaj spet si tista davna,
 ki sem ugledal jo ujeto v gradu

lažnivih udvorljivcev in trgovcev,
pismarjev posnemalskih, mladih starcev,
o stokrat bolj nesrečna kot poslednji
skitalec, kajti ta živi v svobodi,
a tebi so zastrupljali srcé!
In zdaj pozabljaš najine obljube?
Pozabljaš najin beg, želiš si znova
nazaj v ujetništvo in vabiš v goste
čubarje starega sveta gonobe?
Kako? Svetišče najine tišine
naj bo odprto zankarjem nečistim,
spletkarjem, licemerom in lizunom?
Ta najin hram sva presojila v pesem.
In ti in jaz in jaz in ti ... in nihče
več drugi kakor moje skrite sanje!

Ines: O, tvoje skrite sanje. Jaz jih nočem,
mrzim jih te zločešče spremljevalke,
ki ti pripravljajo pogubo ...

Vergerij: Ines!

Še ti me hočeš odtujiti sebi!
In mar ne veš, da sem se vdal puščavstvu
samo, da še čistejši bi dozorel
za tisto svoje véliko dejanje,
ki duše bo osončilo s svobódo.

Ines: O, bedni! Kaj te niso zatajili
vsi tvoji, ki si spremljal jih z besedo
in z mislijo in s čustvom! Nespravljivi
se te ogibljejo zaradi mene
kot izdajalca, ki se je meščanstvu
prodal samo, ker vstopil si v moj dom.
Ti sanjaš o nevidni družbi bratov
in sester po vsej zemlji — lepa pesem —
in kličeš srečo slehernemu domu,
na naju pa pozabljaš. Nimaš sile,
da bi ohranil najin hram lepoti,
kako tedaj boš zgradil hram miljonom?

Vergerij: O, Ines, kaj v globinah mojih dramiš
zlovešče dvome, ki sem jih uspaval? ...

Ines: Ker več ne morem zamolčati groze,
ki sklanja zadnje čase se nad mano.
Zle slutnje vstajajo mi, mnogi znaki
mi pričajo, da se ne varam, bedna.

Opuščaš delo, naročila vračaš,
živiva le od moje dediščine.
Doklej? Moj Bog! Nekoč se prebudiš
kot po bolezni. A, če bo prepozno ...!

Vergerij: O, žena, težke tvoje so besede!
Kaj sem res sam, brezdomec sred noči?

Ines: Zavračaš roko, ki te je sprejela.
Če nočeš, nisi sam ...

Vergerij: Ni moja volja!

Ines: Čigava? Moja?

Vergerij: O, to je skrivnost!

Ines: Ah, spet besede! Z mislimi omrežen,
ne čutiš več nagonsko, kod in kam.
Res več ne vidiš? Čuj: moj svet te kliče,
moj dom, sorodniki, prijatelji ...
A ti zavračaš vse. Sen bo dosanjan,
zbudiva se osamljena med svetom,
tedaj, tedaj ...

Vergerij: Mrzim ta svet!

Ines: In vendar
si ga pozelel, ko izbral si mene.
Pozelel si, četudi ne priznaš mi,
nagonsko kakor potnik sred noči
si zaželi domačega ognjišča.

Vergerij: Kam segla si s pogledom v mojo dušo
preteklosti? Kot da so se zganili
nemiri mojih davnih, mladih let ...

Ines: In ti še vedno nisi se ustavil?
Kje je tvoj breg? Sem mar ti le trenutna
gostiteljica?

Vergerij: Ah, ne žali naju!

Ines: Tedaj, Andrej! O, kaj ti naj povem?
Mar čakaš, da pograbi te vrtinec
usodnih zapletljajev? Kaj ne vidiš,
da vsa dežela zdaj molči, ugnana
po volji Enega? Kaj hočeš zdaj?
Z zakonom se zaplesti v blazno borbo?
Da boš žigosan, vjet kakor zločinec?

Vergerij: Ne kot zločinec!

- Ines: Ali boš z besedo
opojno, ki je nihče ne posluša,
obdaril ljudstvo, ki časti le silo?
O, v tebi so nasprotstva!
- Vergerij: Nehaj, nehaj!
Ne kliči mrkih gostov iz noči!
- Ines: O, v tebi so nasprotstva! Ti si misel,
in vse je v tebi misel, in še strast
iz misli vre. O, taka črna strast,
ne več človeška! In še plamen tvoj
ledeno pali in suši! O, dragi!
Ah, da se varam! Včasih se tolažim,
da gledam kakor mrzličen bolnik.
Ne, saj si dober, saj si moj... Andrej!
Prebudi se v človeka in prisluhni
svojemu srcu. O, srcé ne laže.
Le misel laže. Misel ugonablja
in okamenja. Človek brez srca!
- Vergerij: Ne buri se! To vse je le privid
in trudna sva od te premočne luči,
najine sreče nenavajena.
Pustiva, jutri že pozabiva
na ta večer... pa bova spet otroka,
obsevana s smehljajem sanjskih zarij.
Že pozno je. Ti moraš zdaj k počitku.
- Ines: In ti?
- Vergerij: Saj pridem kmalu za teboj.
- Ines: Andrej!
- Vergerij: Nestrpna!
- Ines (Odhaja): O, nepopoljšljivi!
- Vergerij: Samo za hip me pusti samega
da se sprostim vseh teh dušičih misli.
Boš videla, ves veder se ti vrnem.
Ne daš roke?
- Ines: Za kazen! (Odide na levo.)
- Vergerij obstane pri cvetlični mizici. Odpre album in lista zamišljeno.
Seže po roži, jo zavzeto opazuje in utrga cvet.
- Vergerij (sam): Kam? Česa hočem? Vsepovsod. Nikjer.
V tem domu pravljičnem sem zgolj brezdomec.

Nazaj ni poti. Poti ni naprej.
In vendar skrito znamenje: nemir
prežeče mi šepeče, da ni konca,
ni konca še.

Soba se počasi ogrinja v modro svetlobo.
Kot da se nekdo tihotapsko bliža,
ki ga poznam in vendar ne poznam.
Kedaj sem že doživel to tesnobo,
znanilko tajnega obiskovalca?
O, kruti tujec, ki mi trgaš mir!

(Konec prih.)

L E N I N

A L B I N P R E P E L U H

(Nadaljevanje in konec.)

Med tem se je v Rusiji na novo zbirala socialna demokracija, ki se je razbila ob poraženi revoluciji leta 1905. To obnavljanje je trajalo več let in šele leta 1912. je bilo končano za silo. Toda stari spor med boljševiki in menjševiki se je nadaljeval z nezmanjšano brezobzirnostjo. Bil je viden tudi iz obeh petrograjskih dnevnikov «Pravde» (boljševiška) in «Luči» (menjševiška). Končno se je prenesel še v četrto Dumi.

Da bi imel s propagando in organizacijo boljševikov v Rusiji boljše in hitrejše zveze, se je Lenin leta 1912. preselil v Krakov, v avstrijsko Galicijo, kjer je odslej bila centrala delavskega revolucionarnega gibanja v Rusiji. Iz Krakova je Lenin laže vodil svojo publicistično propagando v petrograjski «Pravdi», tu je mogel pogostejše govoriti s člani boljševiške frakcije v Dumi.

Ko je izbruhnila leta 1914. svetovna vojna, kateri je sledil duhovni polom druge internacionale in nemški «Burgfrieden», je izgubil trenutno tudi Lenin svoje tajne zveze z Rusijo. Več mesecev je preteklo, preden je mogel spregovoriti. Ko je izpregovoril, je trdil, da je nemškemu «Burgfriedenu» sledil drugi v Franciji, a tretji v Rusiji. Tu so se reakcionarnim «črnim stotnijam» pridružili najprej liberalci, njim so sledili ostanki «narodnikovcev», končno pa še znanstvenik Plehanov in ruski anarhistični teoretik knez Krapotkin. Vsi iz mržnje do Nemcev. V Dumi so sicer tudi menjševiki glasovali poleg maloštevilnih boljševikov proti vojnim kreditom, toda menjševiki se niso odrekli sodelovanju v industrijskih vojnih komitejih. Takratni predsednik

pred poslušalci srednjih meščanskih slojev z melodramatičnim in sentimentalnim okusom.

Realistična struja v španskem slovstvu danes še nikakor ni zaključena. Pisatelji in posnemovalci, kakor José Maria Gabriel y Galán («Castellanos»), Ricardo León («Casta de hidalgos»), Alejandro Pérez-Lugín («La Casa de Troya») itd., ki računajo na široko publiko, še vedno pišejo romane v okusu Valere, Perede, Valdésa ter fabricirajo drame à la Eche-garay. Poleg te struje pa teče vzporedno še druga, živejša, univerzalnejša, modernejša, ki ji pripadajo borbeni aktivisti Gani-vet, Unamuno, Azorín, Rodó, Ortega y Gasset, naturalisti Pio Baroja, Blanco-Fombona, Gómez-Carillo, Pérez de Ayala, Blasco Ibañez, Pérez Galdos, Feli Trigo ter simbolisti in parnasovci Antonio in Manuel Machado, Juan Ramón Jiménez, Francesco Villal-espesa, Valle-Inclán itd. Realistična literatura bo danes zanimala le bolj hispanista, a zadnja, ki datira od leta 1898. dalje, vsakega evropskega človeka, ki ima čut in veselje za literaturo.

(Konec prih.)

V E R G E R I J

M I R A N J A R C

(Konec.)

Soba se je medtem stemnila. Čez ograjo pri balkonu se je tiho zavihtel Mož v črni halji. Obstal je nekaj korakov pred Vergerijem, ki se mu je ves prepaden sunkovito umaknil. Nemo se gledata nekaj trenutkov.

Vergerij: Kdo ste? Vi! Česa hočete!...

Mož (smehljaje):

Ne boj se!

Vergerij: Ta glas!

Mož:

Iz groba nisem. Na rokó...

Vergerij: Kako je mrzla! (Se spet odmakne).

Mož:

Praviš.

Vergerij:

Kot prikazen.

Mož:

Prikazen zate?

Vergerij:

Kdo ste vendar?

Mož (suhotno):

Jaz!

Vergerij: Kdo jaz?

Mož:

Jaz kakor ti...

Vergerij:

Hudič!

Mož:

To tudi,

če ti si bog!

Vergerij: Odkdaj sva si tak blizu,
prijatelj, da me tikate?

Mož: Od vekov
se spremljava, zdaj družno zdaj vsak zase.

Vergerij: Dovolj mi je te nočne maškerade!

Mož: I meni! Prav zato sem prišel k tebi.

Vergerij: Blaznite! Ne naprej!

Mož: Prijatelj, mirno!

Jaz ne blaznim, a drugi poblazne,
če se odzovem njihovim vabilom!
Ljudje zares so čudna, smešna bitja,
zgnetena iz prsti po božji volji,
vsak zase majhen bog, vladar — tiran,
drug drugemu sodniki in ječarji,
a kadar jim trpljenje izbiča kri
zatečejo v obupu se k Razumu!
O, kri, izvor prasla, počelo smrti,
vir hrepenenja, ki je le podtalna
živalska sla. Ljubezen in sovraštvo:
kri, sama kri! In le v trenutkih redkih
se človek razprostre kot bel sijaj
Razuma! Bel sijaj, polarno mrzel.
Razum, neskončna severna planjava
brez vrhov, ravna, mirujoča, večna.

Vergerij (kot v snu): Kdaj že čul sem ta odmev onstranstva?

Mož: Ledene večnosti sem sel nesmrtni.
Od tam, kjer ni radosti ne bolesti,
od tam, kjer človek nima več imena
ne svoje volje. Vsakdo: le število,
samo kolesce v veličastnem stroju.
Si že izbrisal blazno silni sen
iz davnega spomina? Spet sem prišel
da te predramim. Kaj si onemogel?

Vergerij: O, ti si, ti, poznam te... ti si, Kern!

Mož: Spoznal si me!

Vergerij: O, Kern, drug skrivnostni.
Očitnik neizprosni!

Mož: Blagovestnik
in tolažnik tvoj!

Vergerij: Ni mi do tolažbe!

Mož: Zakaj prikrivaš svojo onemoglost?
 Vergerij (ponosito): Veš za dejanja moja?!

Mož: Za izdajstvo
 in za predajo tvojo vem...

Vergerij: Izdajstvo?
 Mar nisem jaz prebudil množice,
 jih razviharil na upor in dvignil
 te črne čete v borbo za pravico?
 Tovarna se je vdala...

Mož: Kaj prikrivaš!
 Pred zadnjo zmago si obstal in klonil.
 O, kaj mi lažeš! Vsepovsod te spremljam,
 v srcé ti vidim, v tebi sem kot duh.
 Priznaj, priznaj! Kaj nisi jih zapustil
 prevarane robote in se vselil
 za mizo gospodarjem in odmaknil
 obsodbe dan za jalovo plačilo!

Vergerij: Ne za plačilo!

Mož: Ni ti dal tovarnar
 za ženo svoje hčere? Kaj trepečeš?

Vergerij: O, molči!

Mož: Kaj tajiš! Za to plačilo...

Vergerij: Ne za plačilo, temveč za spoznanje!
 In to spoznanje globlje je od tvojih
 ukazov...

Mož: To spoznanje...

Vergerij: Je ločitev!
 Ti svet deliš v dva tabora: v tlačane
 in gospodarje, v koče in palače.
 A jaz poznam dva druga tabora:
 občestvo živih in grobišče mrtvih,
 ne ločena po znakih otipljivih,
 po licu, po imenu, bivališču,
 ne, ne, samó srcé je tu merílo,
 le srčna slutnja ve, kje je življenje
 in kje je smrt...
 Občestvo živih, krog izbrancev svetih,
 raztresenih po petih kontinentih,
 žarečih kot svetilniki samotni
 v vesoljno noč.

kedaj si razdele plen gospodarjev?
Sirove črne sile! Tvoji hlapci
in gospodarji sličijo si v zverstvih!
En sam lepoten sen, en sam dih zvoka,
ki te zamakne za trenutek v onkraj,
je vreden, da izkrvave milijoni
ogabnih sužnjev!

M o ž:

Ves goriš v viharju!
Si vse povedal? Govoriti znaš.
O, škoda tebe! S takim žarom braniš
privid, ki si izsanjal si ga sam
v samotolažbo, da si opravičiš
bojazen pred poslednjim razodetjem.
Kakor tekač si, ki se v silnem diru
ustavil je nenadoma pred jarkom,
plavač si, ki želi nazaj si k bregu,
čeprav je že preplaval vse vrtince,
a se boji na drugi breg pristati.
«Občestvo živih, hrepenenje, sonce,
drevo v zelenju» to so prispodobe,
ki ž njimi zakrinkuješ svoje domstvo
v meščanstva varnem zavetišču! — —
Kot trubadur in svečenik najeti
izmišljaš ostroumne opravičbe
za družbo, ki ji služiš. O, sramota,
tak duh, ki se nekoč je že oprostil,
se znova prostovoljno vrača v ječo!
Kaj nisi davno že po meni videl
silne bodočnosti v trenutku jasnem,
podobe zemlje, ki jo je preustvaril
zavestni človek!
Zavestni človek: čist, svetel, umerjen
kot stroj! Ne več igrača blodnih sil,
ne več ujet med soncem in zemljó,
med večnostjo in časom, ne več smrtnik!
Ne več otrok prirode kot žival.
O, človek se bo z blazno smelim skokom
pognal na drugi breg, kjer ni več stvarstva
(te glupe igre nekega boga,
ki šali se s človekom sladostrastno,
zastrupljajoč ga z godbo, s plesom, s sanjo,
navdajajoč ga s strahom in zavzetjem).
O, tam ni stvarstva, rojstva ni, ne smrti!

Tam je izraz edini le brnenje
mašin, ki ž njimi smo ugnali stvarstvo.
Mehanika — edini zakonik!
Ti si z boječo slutnjo se približal
bodočnosti. Nazaj se več ne vrneš!
Blagruj se za to véliko poslanstvo!

Vergerij (zavzeto): O, tajnovestnik moj, strašno je v meni!

Mož: Vergerij!

Vergerij: Kern!

Mož: Eno sva v tej uri!
Zavedi se, spreglej, Vergerij — bog!

(Začuje se) Zbor: Povedi nas iz ječe črne,
napoji nas z nebeško zarjo,
kedaj umiješ nas trpljenja,
krvi in solz, Gospod nevidni?
(Začuje se iz radia: jazzband.)

(Spet) Zbor: O, kje si, naš ukazovalec,
ki tehtaš nas in meriš strogo,
poglej nas milostno in reši
usode strašne nas, Gospod!

Mož: Tvoj čas je prišel! Pójdíva, Vergerij!
(Z osredotočenim pogledom se mu približa in ga prime za roko.)

Vergerij (kot mesečnik. Ves vztrepeta in se izvije Možu. Kot blazen
krikne):
Ines! Ines!

Ob tem kriku se soba stemni. Mož izgine kot prikazen. Nekaj trenutkov nato
spei vse kakor pred prihodom Moža. Vergerij onesveščen v naslanjaču.
Pravkar je vstopila Ines.

Ines: Andrej! Si klical? (Ko ga zagleda):
Bog! Kaj je s teboj?

Vergerij (se prebuja): Ah, Ines! (Ves zavzet jo gleda proseče. Vzame
njeno roko in si jo pritisne k čelu.)

Ines: Kako si mrzel!
Andrej! Andrej!
Bled si kakor smrt!

Vergerij (vstane): O, žena — življenje!

Ines: Kaj ti je, Andrej?!

Vergerij (nemirno): So prosta desetletja?
Ali sem te poklical? Ne vem, prav nič ne vem.
Slabó mi je!

Ines: Komaj nekaj minut je prešlo, kar sva se ločila.
Ali je bila plašna skrb zate, ali je bil morda

res tvoj klic,—ne vem— prišla sem. Ves si vročičen.
Andrej, bolan si!

Vergerij: Samo nekaj minut je preteklo, praviš?

Ines: Ah, ti moj ubogi!

Vergerij: O, Ines! Tvoja topla bela roka!

Angel življenja!

kličem te, kakor kdor se potaplja v blaznost!

Ines, žena sončna! Vsa moja! Vsa moja!

(Vročično se je oklene.)

N O Ž

NOVELETA. — MAKSO ŠNUDERL

Zloba, nestvor s tisočerima glavami, stara kakor človeški rod, s tipalkami polipa v sleherni duši. Vali se iz roda v rod, iz stoletja v stoletje, iz večnosti v večnost. Vsa volja zoper njo pa je kakor roža, ki se bohotno vzpne po solncu. Prvi dih zlobe ji ospe cvetne liste in stre cvetne čaše, da ostane grm gol in brez sadu.

Ko je bil imenovan, so mu poverili posel preiskovalnega sodnika. Izvrševal je svoj poklic z vso mladostjo in z vsem pogonom njenih svežih sil. Ko je trudoma od vseh strani razsvetlil hudo delstvo, se je obrnil k človeku. Govoril mu je, prigovarjal, dopovedoval, ga prepričeval in pregovarjal.

Človek je kradel.

Zakaj si, mož, segel po tuji lastnini, z eno samo kretnjo prisvajajoč svoji koristi to, kar je poštena in žuljeva roka zgradila z muko znoja in odpovedi in obžarila s čarom veselega brepenenja? Ali je izbruhnil v tebi temni nagon očetov-galeotov ali mater-prostitutk? Ali Kajnova dediščina nečiste krvi, hlepeče po zlobi in hudobiji? Ali si bil mar lačen ob zaprtih, gluhih vratih, zaman nudeč svojo silo v delovni dan?

Človek je moril.

Od dejanja samega, veletoka, ki je bregove prestopil, vodi struga nazaj k izvirku. Veletoki strpinčenih duš, izmučenih možgan, do vseh tajej poglobljenih odpovedi, izbruhanih preko bregov; reke razočaranj, prevaranj, spoznanj; potoki strahu, trepetanj, krikov, prošenj in rotenj na golih kolenih do krvavih pen okrog ust; žuboreče struge molčečega pričakovanja, nevere v zmoto, sive skrbi in lahne bojazni; izvirek, kapljajoč v skalnata tla ko solza, ko prva, prva solza... O človek, ti si moril! Prva solza je morila...